

אלה מועדי: עיוני פיוט ותפילה לחג על הניסים - פורים הרבה פרופ' דליה מרקס

תוספתא ברכות ג, י (ליברמן)

כל שאין בו מוסף כגון חנוכה ופורים בשחרית ובמנחה מתפלל (תפלה קצרה) שמנה עשרה ואו' מעין המורע [המאורע].
אם לא אמ' אין מחזירין אותו.

ירושלמי, ברכות ז, ד

כִּלְיִים שֵׁשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסֵף כְּגוֹן רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹלוֹל שֶׁל מוֹעֵד צָרִיד לְהַזְכִּיר מַעֲשֵׂי הַמְּאֹרֵעַ וְאִם לֹא הַזְכִּיר מַחְזִירִין אוֹתוֹ. וְכִלְיִים שֵׁשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסֵף כְּגוֹן חֲנוּכָּה וּפּוּרִים צָרִיד לְהַזְכִּיר מַעֲשֵׂי הַמְּאֹרֵעַ וְאִם לֹא הַזְכִּיר אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ.

בבלי, שבת כא ע"ב

מֵאִי חֲנוּכָּה? דְּתֵנוּ רַבָּנִן: בְּכ"ה בְּכֶסֶלִיּוֹ יוֹמֵי דְחֲנוּכָּה תִּמְנִיא אֵינוֹן דְּלֹא לְמַסְפַּד בְּהוֹן וְדְלֹא לְהַתְעַנּוֹת בְּהוֹן. שְׂכַשְׁנָנְסוּ יְוֹנִים לְהִיכָל טְמֵאוֹ כֹּל הַשְּׁמָנִים שֶׁבְּהִיכָל. וְכַשְׁגְּבָרָה מְלָכּוֹת בֵּית חֲשִׁמוֹנָאִי וְנִצְחָוּם, בְּדָקוּ וְלֹא מִצְאוּ אֶלָּא פֶּה אֶחָד שֶׁל שָׁמֶן שֶׁהָיָה מוֹנֵחַ בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֶּהֱן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד. נַעֲשֶׂה בּוֹ נֵס וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנֶה יָמִים. לְשָׁנָה אַחֶרֶת קִבְּעוּם וַעֲשֹׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהִלָּל וְהוֹדָאָה.

בבלי, שבת כד ע"א

אֵיבַעֲיָא לְהוֹ: מַהוּ לְהַזְכִּיר שֶׁל חֲנוּכָּה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן? כִּיּוֹן דְּמַדְרַבְּנָן הוּא — לֹא מַדְרַבְּנָן, אוּ דִילְמָא מְשׁוּם פְּרָסוּמִי גִיסָא — מַדְרַבְּנָן? אָמַר רַבָּא אָמַר רַב סְחוּרָה אָמַר רַב הוֹנָא: אֵינוֹ מַזְכִּיר. וְאִם בָּא לְהַזְכִּיר — מַזְכִּיר בְּהוֹדָאָה. רַב הוֹנָא בְּרַי יְהוּדָה אֵיקָלַע לְבִי רַבָּא. סִבַּר לְאַדְפוּרֵי בְּ"בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם". אָמַר לְהוֹ רַב שֵׁשֶׁת: כִּתְפִלָּה. מַה תְּפִלָּה בְּהוֹדָאָה — אֵף בְּרִכַּת הַמָּזוֹן בְּהוֹדָאָה.

מסכת סופרים כ, ו (היגער), עמ' 346

ואומרים בהודייה: וכניסי פלאות ותשועת כהניך אשר עשית בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כן עשה עמנו י"י אלהנו ואלהי אבותינו ניסים ופלאות, ונודה לשמך לנצח ברוך אתה י"י הטוב.
וניסי מרדכי ואסתר מזכירין אותן בהודייה, ושניהן נזכרין בברכת הארץ.

סדר רב עמרם גאון, סדר חנוכה

ובחנוכה מתפלל שמונה עשרה ובהודאה מזכיר.
על הניסים ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות ועל הפדות ועל הפורקן שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.
בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה עליהן מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, לשכחם מתורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, טמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך, ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופרקן כהיום הזה. ואחר כן באו בניך לדביר ביתך, ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונה ימים בהלל ובהודאה לשמך. וכשם שעשית עמהם נס, כן עשה עמנו ה' אלהינו ניסים ופלאות בעת הזאת ונודה לשמך הגדול סלה.
ועל כלם יתברך, וכל החיים כו'.

סידור רב סעדיה גאון, עמ' רנ"ה-רנ"ו (מקצי נרדמים)

על הנסין והגבורות והתשועות והמלחמות והפדות והפרקן שעשית עמנו ועם אבותינו בימים ההם ובזמן הזה. בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול [...] ומן אלנאס מן יזיד פיה [ויש מוסיפים בו] וקבעו שמונת ימים הלל והודאה לשמך, כשם שעשית נסין לראשונים כך תעשה לאחרונים ותושיענו בימים האלו כבימים ההם.
ועל כולם...

מחזור ויטרי, הלכות ראש השנה, סימן שכ"ה

ורבינו יעקב בר' מאיר פוסק, דבכל י"ח ברכות יכול אדם לחדש בין דברים שהן הודאה ותפילה, בין דברים שהן צרכיו. הואיל ומעין ברכה הוא מחדש, ולא הוי הפסק ברכה כלל.

קטע גניזה, אוסף טיילור שכטר TS AS 105.95

[ופי אל חנוכה יקול] על הניסין ועל התשועות ועל הגב[ורות] ועל המלחמות ועל הפדות ועל הפורקן שעשיתה עמנו ועם אבותינו בימים ההם ובזמן הזה בימי מלכי יוון על ידי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול [...]

ספר אבודרהם השלם, סדר הדלקת נר חנוכה, עמ' ר"א

"על הנסים" על שם "נְתַתָּה לְיִרְאִיָּה נֶס לְהַתְּנוֹסֵס" (תהלים ס, ז). "ועל הפורקן" על שם "וַיַּפְּרֹקֵנוּ מֵאֲזִינוּ" (תהלים קלו, כד), ועל שם "וַיַּפְּדֵךְ מִפִּית עֲבָדִים" (דברים ז, ח) ומתרגמין "ופרקן".

"ועל התשועות" על שם "הושיעה את עמך" (תהלים כח, ט), "ויהי להם למושיע" (ישעיהו סג, ח). "ועל הגבורות" על שם "ה' כגבור יצא" (ישעיהו מב, ג). "ועל הנפלאות" על שם "נפלאותיך ומחשבתך אלינו". (תהלים מ, ו), "ועל הנחמות" על שם "אנכי אנכי הוא מנחמכם" (ישעיהו נא, יב) [...]

שולחן ערוך, אורח חיים, סימן תרפ"ב, ג

אין אומרים "כשם שעשית" וכו' אלא מסיים "ועשית עמהם נסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת", ויש אומרים שאומרים אותו.
מגן אברהם: דלא ישאל צרכיו בג' אחרונות וי"א ס"ל [=סבור לו] דצרכי רבים שאני כמו ב"זכרנו" ו"מי כמוך".

מתוך: אילת לורובסקי, "תפילת 'על הנסים' ליום העצמאות", בתוך: אתר הפיוט והתפילה

הרב פרופ' עזרא ציון מלמד-כהן:

כל מאורע לאומי בתולדותינו מצא ביטוי גם בתפילה, אם בתוספת או בשינוי [...] הנס הגדול שעשה לנו ה' [...] בשחרור לאומי ובמדינה עצמאית, עדיין לא הטביע את חותמו על תפילותינו [...] יש לציין את המהפכה הגדולה הזאת, שחולל צור ישראל וגואלו בחיי העם, בהוספות ושינויים בתפילת יום יום [...] והבלטת נס זה צריכה להיעשות בייחוד בתפילה (בה"א הידיעה), היא תפילת "שמונה עשרה" [...] כהצעה אני מביא בזה כמה דברים שסידרתי בעזרת החונן לאדם דעת [=הקב"ה], ואולי תינתן בזה דחיפה לגדולים וטובים ממני, שייגשו ליצירה הראויה לשמה.

הרב פרופ' עזרא ציון מלמד-כהן, פרקי הלכה ומנהג (קרית ספר, תש"ך), עמ' 192

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנפלאות ועל הנחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

אתה האל עוררת את לב אבותינו לשוב להר נחלתך, לשבת בה ולקומם את הריסותיה ולעבד את אדמתה. ובעמד עלינו שלטון רשע ויסגר את שערי ארצנו בפני אחינו הנמלטים מחרב אויב אכזרי וישיבם באניות לאי הים ולחופים נדחים, אתה בענך מגרת את כסאו ותשחרר את הארץ מידו. ובקום עלינו אויבים מפית ויתנפלו לנו להשמידנו, אתה בגבורתך הפלת עליהם אימתך ופחד ויעזבו את כל אשר להם וינוסו בבהלה ובחפזון אל מחוץ לגבולות ארצנו. ובבוא עלינו שבעה גוים לכבש את ארצנו ולשומנו למס עובה, אתה ברחמיך עמדת לימין צבא ההגנה לישראל ומסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים ורשעים ביד צדיקים, ובזרוע הנטויה עזרת לבחורי ישראל להרחיב את גבולות מושבותינו ולהעלות את אחינו ממחנות ההסגר.
על הכל אנחנו מודים לך ה' אלקינו, בכפיפת ראש, וביום זה, יום חגנו ושמחתנו, אנחנו פורשים את כפינו ומתחננים על אחינו הפזורים, ואומרים: אנא, אבינו רוענו, קבצם במהרה לנוה קדשך והשכן אותם בו בשלום ושליו ובהשקט ובטח. הרחב נא את גבולות ארצנו כאשר הבטחת לאבותינו לתת לזרעם מנהר פרת ועד נחל מצרים. בנה נא את עיר קדשך ירושלים בירת ישראל ובה תכוון את בית מקדשך כימי שלמה. וכאשר זכיתנו לראות את ראשית גאולתנו ופדות נפשנו – כן תחינו ותחינה עינינו בגאולת ישראל השלמה, וחדש ימינו בקדש, אמן!

פרופ' אבי שמידמן ובן ציון שפיץ, "על הניסים ביום העצמאות"

על הניסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

בימי קבוץ שְׂרִידֵי יִשְׂרָאֵל מארצות חֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת לְחֻמֹּת נִחֲלָתָם, קָמוּ חֲלוּצֵי אֲמָה, הִרְיָמוּ נֶס וְחִבְרוּ מַגֵּלָה, וְתַבְּעוּ אֶת זְכוֹת הָעַם לְעַמֵּד בְּרִשּׁוֹת עֲצָמוֹ, כְּמַמְלָכָה יְהוּדִית בְּאֶרֶץ מוֹלֶדֶתוֹ. בְּתַפִּים וּבְמַחֲוִלוֹת רָקְדוּ בְּחוּצוֹת, טָף וְנָשִׁים, זָקֵנִים וְנַעֲרִים, בְּקוֹלוֹת שְׁמִיחָה וּבִצְהֵלָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה תִּקְפּוּם בְּנֵי עוֹלָה, לְהַכְחִיד מִן הָאֶרֶץ שֵׁם וּשְׂאֲרִית, וְלֵאמֹר לְזֶרֶק כָּל שׁוֹמְרֵי אֲמוּנָתָהּ. וְאַתָּה לִישַׁע עַמְּךָ מִהֶרֶת, יְדֵי מַגִּנֵּיהֶם חֲזַקְתָּ, וְכָלִי אוֹיְבֵיהֶם נִפְצַתָּ. תִּקְוַמַּת פֶּאֶר עֲשִׂיתָ וּמְדִינַת הַדָּר הִקְמַתָּ, רִאשִׁית שְׂאִיפַת דּוֹרוֹתֶיךָ, מִחֶסֶד וּמַעֲוֹז לְכָל שְׁבוֹת עַמְּךָ.

בית הלל - הנהגה רבנית קשובה, "על הניסים ליום העצמאות" (נוסח מחודש תשע"ח), בתוך: אתר הפיוט והתפילה

על הניסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

בימי קבוץ גְּלִיּוֹת וְרִאשִׁית תִּקְוַת הָעַם, כְּשֶׁעָמְדוּ אֲמוֹת עָרַב עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַרְגָם וּלְאַבְדָם מֵאֶרֶץ, וּבְתוֹכָם שְׂרִידֵי חֶרֶב, אוֹדִים מְצֻלִים מֵאֵשׁ. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים חֲזַקְתָּ אֶת יָדָם וְעוֹרַרְתָּ אֶת גְּבוּרָתָם, יִצְאָתָּ בְּקֶרֶבָם וּלְחַמַּת אֶת מִלְחַמָּתָם, נָתַתָּ אוֹיְבֵיהֶם נִגְפִים לִפְנֵיהֶם, וּגְאֻלָּתָם מִיַּד חֲזַק מֵהֶם. אֲזִי נֶאֱסַפּוּ בְּנֵיךָ וְהִקְיָמוּ אֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ, וּבְנֵי בָתִּים וְנִטְעוּ כְרָמִים וְהִגְדִּילוּ תוֹרָתָךְ, וַיָּשֻׁבוּ לְבִטָּח כְּדַבְּרָךְ, וְקִבְּעוּ יוֹם עֲצָמָאוֹת זֶה לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל עַל הַגְּאֻלָּה וְעַל הַתִּקְוָה.

הרב פרופ' יהוידע עמיר, סידור תפילת האדם, עמ' 135

על הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל הנחמות שעשית לאבותינו ולאמותינו,
בימים ההם ובזמן הזה.
על גם תחיתנו ובנין חיינו המחדש במולדתנו, בית חיינו, אחרי אלפים שנות גלות;
על תעצומות נפש של עם שקם מתהומות והעפיל אל תקומה ועצמאות, הגנה ובנין
על גבורת לוחמים שחרפו נפשם וצווי חיים, פריחה ויצירה;
על קבוצת גלויים מארבע כנפות הארץ ועל עשר העדות והשכטים, האמונות והדעות, המסורות
והתפלות;
על עז הרוח להצהיר בפני עם ועולם שנשנית חיינו על יסודות החרות הצדק והשלום, לאור
חזונו של נביאי ישראל;
על האמונה והתקווה, על השאיפה לשלום בין בני שרה לבני הגר, ועל פסופי הגאולה המפעמים
בנו ומכוננים מצעדנו.

הרב מאיה ליבוביץ, פרשת המים: טבילה כהודמנות לצמיחה, להיטהרות ולריפוי (הקיבוץ המאוחד,

2011), עמ' 146

הקדישי מחשבה לעליית קיר קטנה בה תשמרי את יפי הרגע הזה.
תהא לך פנה של קדשה שתוכלי לשאף ממנה בימים קשים
כשם שזכתה השונמית ונעשה לה גם כן תוכי את.
לא על הנסים הגדולים בקשת,
גם בגס קטן של יום תהא שמחה גדולה.
אמן כן יהי רצון!